

08 травня 2026 р.

**АНАЛІЗ ПРОЄКТУ
ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
від 09.04.2026 р. № 15150**

(в частині впливу на діяльність організацій громадянського суспільства)

ІНІЦІАТОРИ ПРОЄКТУ

Народні депутати України: Стефанчук Руслан Олексійович, Корнієнко Олександр Сергійович, Стефанчук Микола Олексійович, Калаур Іван Романович, Ватрас Володимир Антонович

МЕТА ДОКУМЕНТА

Цей документ підготовлено з метою комплексного правового аналізу положень проєкту Цивільного кодексу України від 09.04.2026 р. №15150 (надалі - «Законопроєкт»), який передбачає системну рекодифікацію приватного права та фактично формує нову модель цивільно - правового регулювання в Україні.

Оцінка законопроєкту здійснюється з урахуванням положень Конституції України, чинного цивільного законодавства, Закону України «Про громадські об'єднання», Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», практики Європейського суду з прав людини, міжнародних стандартів свободи об'єднання, свободи вираження поглядів та діяльності організацій громадянського суспільства, а також рекомендацій Ради Європи та стандартів ЄС у сфері розвитку громадянського суспільства.

Окрема увага приділяється впливу запропонованих змін на:

- діяльність громадських об'єднань та благодійних організацій;
- свободу вираження поглядів;
- адвокаційну діяльність;
- антикорупційну та журналістську діяльність;
- внутрішнє управління організацій громадянського суспільства (надалі - «ОГС»);
- доступ до правосуддя;
- можливість реалізації правозахисної діяльності.

Законопроєкт має фундаментальний характер, оскільки Цивільний кодекс є базовим актом приватного права та впливає фактично на всі сфери діяльності юридичних осіб приватного права, включаючи громадські та благодійні організації. Саме тому оцінка його положень має здійснюватися не лише з точки зору модернізації законодавства, але й крізь призму потенційного впливу на розвиток громадянського суспільства, свободу діяльності ОГС та дотримання європейських стандартів прав людини.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОПРОЄКТУ

Проєкт Цивільного кодексу України є спробою комплексної рекодифікації цивільного законодавства та заміни чинного Цивільного кодексу України 2003 року новим системним кодифікованим актом. За твердженням авторів законопроєкту, його основною метою є адаптація приватного права України до сучасних європейських підходів, цифровізації суспільних відносин та потреб євроінтеграції.

Документ передбачає суттєве оновлення базових інститутів цивільного права, включаючи:

- правовий статус юридичних осіб;
- інститут представництва;
- регулювання особистих немайнових прав;
- захист честі, гідності та репутації;
- цифрові права;
- порядок укладення та виконання правочинів;
- регулювання діяльності товариств та установ.

Для організацій громадянського суспільства ключове значення мають положення законопроекту щодо:

- уніфікації організаційно-правових форм юридичних осіб;
- зміни підходів до управління непідприємницькими товариствами;
- розширення механізмів захисту особистих немайнових прав;
- регулювання поширення інформації та її спростування;
- встановлення нових правил щодо значних правочинів;
- цифрових прав юридичних осіб.

Водночас низка його положень викликала значний суспільний резонанс, публічну критику правозахисного та громадського середовища, а також дискусії щодо відповідності окремих норм європейським стандартам свободи вираження поглядів і свободи об'єднання.

У суспільному середовищі окремі положення законопроекту сприймаються як такі, що потенційно можуть:

- ускладнити діяльність громадських активістів та журналістів;
- створити додаткові підстави для судового тиску;
- посилити ризики обмеження свободи поширення суспільно важливої інформації;
- вплинути на автономію діяльності ОГС;
- створити надмірне регуляторне навантаження на непідприємницькі юридичні особи.

Таким чином, законопроект є масштабною спробою модернізації цивільного законодавства України, однак окремі його положення створюють потенційні ризики для діяльності ОГС, свободи вираження поглядів та адвокаційної діяльності, що потребує суттєвого доопрацювання документа до другого читання.

СУТЬ ЗАПРОПОНОВАНИХ ЗМІН

Законопроект передбачає нову модель класифікації юридичних осіб, відповідно до якої юридична особа може існувати у формі товариства або установи, а товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі.

Фактично це означає, що громадські об'єднання та благодійні організації розглядатимуться як різновид непідприємницьких товариств, попри існування спеціального законодавства. Фактично законопроект поширює на громадські об'єднання та благодійні організації загальний підхід до регулювання непідприємницьких товариств, попри те, що їх діяльність наразі врегульована спеціальним законодавством та має окрему правову природу, засновану на принципах свободи об'єднання, самоврядності та неприбутковості.

Законопроект формально не скасовує спеціальне законодавство про ОГС, однак, потенційно створює ризики виникнення:

- колізій між Цивільним кодексом та спеціальним законодавством;
- спроб застосування корпоративних підходів до діяльності громадських організацій;
- звуження автономії ОГС;
- ускладнення внутрішнього управління організаціями.

Особливо проблемним є поширення на непідприємницькі організації окремих корпоративних механізмів, характерних для господарських товариств, зокрема щодо значних правочинів, порядку ухвалення рішень кваліфікованою більшістю голосів, розподілу повноважень органів управління, підвищених процедур погодження окремих рішень та посилення внутрішніх формальних процедур управління. Застосування таких підходів до громадських і благодійних організацій може суперечити природі їх діяльності, оскільки ОГС

функціонують на засадах свободи об'єднання, добровільної участі та суспільної мети, а не корпоративного або комерційного інтересу. У результаті це може призвести до надмірної бюрократизації діяльності ОГС, ускладнення оперативного прийняття рішень та обмеження їх інституційної автономії.

Однією з найбільш дискусійних новацій є встановлення правил щодо значних правочинів, які мають погоджуватися загальними зборами кваліфікованою більшістю голосів.

Для ОГС це може створити суттєві практичні проблеми, особливо для великих всеукраїнських організацій, організацій із великою кількістю членів, організацій, що працюють у прифронтових регіонах, а також гуманітарних та волонтерських структур.

З огляду на специфіку діяльності ОГС, механізм значних правочинів потребує або суттєвого перегляду, або прямо визначених винятків для непідприємницьких юридичних осіб.

Суттєві застереження викликають також положення щодо спростування недостовірної інформації незалежно від вини особи, яка її поширила.

Таке регулювання потенційно створює ризики:

- посилення судового тиску на журналістів та активістів;
- зростання кількості позовів проти ОГС;
- обмеження антикорупційної діяльності;
- формування chilling effect («охолоджувального ефекту») для свободи слова.

Особливо небезпечним є те, що відповідальність фактично може наставати навіть у випадках добросовісного поширення інформації, репостів, цитування джерел, поширення суспільно важливої інформації.

Додаткову суспільну дискусію викликали положення щодо так званого «права на забуття» які, на думку громадського середовища, можуть бути використані для приховування інформації про корупцію або суспільно значущу діяльність публічних осіб.

Законопроект вводить комплекс цифрових прав юридичних осіб, включаючи право на цифрову приватність та захист цифрових даних. Загалом така новація відповідає сучасним тенденціям розвитку цифрового права та європейським підходам.

Водночас окремі формулювання є надмірно широкими та можуть створювати правову невизначеність щодо меж захисту цифрової інформації, співвідношення приватності та суспільного інтересу, доступу до інформації про діяльність юридичних осіб, журналістських розслідувань.

Окремі положення законопроекту створюють ризики надмірного регуляторного впливу на діяльність ОГС, можуть ускладнити адвокаційну та правозахисну діяльність, а також створити додаткові механізми тиску на громадських активістів і журналістів.

ЗАГАЛЬНА ПРАВОВА ОЦІНКА

Законопроект має важливу задекларовану мету - модернізацію цивільного законодавства України та його адаптацію до сучасних європейських підходів. Оновлення окремих інститутів цивільного права дійсно є актуальним у контексті євроінтеграційних процесів, розвитку цифрової економіки та трансформації суспільних відносин. Водночас масштабна рекодифікація цивільного законодавства потребує особливо виваженого підходу, широкого професійного обговорення та належної оцінки потенційного впливу на правову систему й діяльність інститутів громадянського суспільства.

Особливе занепокоєння викликає потенційне використання окремих положень:

- для обмеження антикорупційної діяльності;
- створення додаткового судового тиску на громадських активістів;
- обмеження журналістських розслідувань;
- ускладнення діяльності непідприємницьких організацій.

Крім того, окремі формулювання законопроекту залишаються юридично невизначеними та можуть створювати простір для неоднозначного правозастосування.

Суттєвим фактором є також масштабна суспільна критика законопроекту та активні публічні дискусії навколо його окремих положень.

З огляду на фундаментальний характер Цивільного кодексу, його прийняття без належного суспільного та експертного доопрацювання може створити довгострокові негативні наслідки для розвитку громадянського суспільства та реалізації прав людини в Україні.

Законопроект потребує суттєвого доопрацювання до другого читання, зокрема в частині гарантій свободи вираження поглядів, захисту діяльності ОГС, недопущення надмірного втручання у діяльність невідприємницьких організацій та забезпечення правової визначеності окремих положень.

ВИСНОВОК

Проект Цивільного кодексу України є однією з найбільш масштабних законодавчих ініціатив у сфері приватного права за останні роки та має фундаментальний вплив на всю систему цивільно - правових відносин в Україні.

Попри позитивну мету модернізації цивільного законодавства та його адаптації до європейських стандартів, низка положень законопроекту викликає суттєві застереження з точки зору впливу на діяльність організацій громадянського суспільства, свободу вираження поглядів та правозахисну діяльність.

Законопроект у поточній редакції:

- містить ризики надмірного регуляторного впливу на ОГС;
- може створити додаткові механізми тиску на громадських активістів і журналістів;
- не повною мірою враховує специфіку діяльності невідприємницьких юридичних осіб;
- містить окремі положення, які можуть суперечити європейським стандартам свободи слова та свободи об'єднання;
- потребує суттєвого доопрацювання з урахуванням позиції громадянського суспільства.

Рекодифікації цивільного законодавства потребує особливо виваженого підходу та більш широкого професійного обговорення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Направити законопроект на суттєве доопрацювання до другого читання із проведенням широких публічних консультацій за участі ОГС, правозахисних організацій, журналістської спільноти, антикорупційних організацій, академічного середовища, міжнародних експертів.
2. Переглянути положення щодо спростування недостовірної інформації та забезпечити належний баланс між захистом репутації та свободою слова, гарантій захисту журналістської та правозахисної діяльності, а також запобігання зловживанням судовими позовами проти ОГС та активістів.
3. Вилучити або суттєво доопрацювати положення, які можуть створити передумови для застосування до організацій громадянського суспільства окремих механізмів корпоративного управління, нехарактерних для невідприємницьких юридичних осіб, а також призвести до надмірного регуляторного втручання та ускладнення діяльності громадських і благодійних організацій.
4. Забезпечити пріоритет спеціального законодавства щодо громадських об'єднань, благодійних організацій, інших інститутів громадянського суспільства.
5. Доопрацювати положення щодо цифрових прав та «права на забуття» з урахуванням суспільного інтересу, принципів відкритості, свободи інформації та антикорупційного законодавства.
6. Провести окрему правову експертизу законопроекту на предмет його відповідності Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практиці ЄСПЛ, стандартам Ради Європи та критеріям євроінтеграції України.